

עיר התורה שקרובה אליך

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ס העולמית

הרבנות הראשית לישראל

המלך

בא

אור

מחלוקת פרעה עם משה בדרכי החינוך:

שמות (י-ז) ויאמרו עבדי פרעה אליו עדימתי יהיה זה לנו למזגש שלח אתיהאנשים ויעבדו אתיהיה אלהיהם הטרם תדע כי אבדה מצרים: (ח) וישב אתימשה ואתיהרץ אלפרעה ויאמר אלהם לכו עבדו אתיהיה אלהיכם מי ומי החלבים: (ט) ויאמר משה בנערינו ובקנינו נלך בבנינו ובבנותנו בצאננו ובבקרינו נלך כי חגיהיה לנו: (י) ויאמר אלהם יהי כן יהיה עמכם כאשר אשלה אתכם ואתיטפכם ראו כי רעה נגר פניכם: (יא) לא כן לכוניא הגברים ועבדו אתיהיה כי אתה אתם מבקשים ויגרש אתם מאת פני פרעה:

שאלות:

א { ויש לשאול שהדבר אינו מובן הרי כאשר הזהירו משה ואהרן את פרעה על מכת הארבה לא התייחס וגירשם מלפניו וא"כ כיצד אח"כ הצליחו עבדיו לשכנעו לקרא למשה ואהרן? ב { זאת ועוד כיצד לאחר שהוחזרו ע"י עבדי פרעה מפני שמצרים אובדת ובכל זאת לבסוף גירשם ושתקו? ג { ועוד כיצד אומר פרעה למשה לכו נא הגברים כי "אותה אתם מבקשים" הרי משה ביקש שכולם ילכו בנערנו ובזקננו וכו'?

רבים טועים:

נקדים לומר אחד מיסודות הבית היהודי הוא משימת החינוך אשר ניצב לפני כל זוג הבונה ביתו ומתחילים לגדל ולחנך דור חדש שהוא התפקיד המרכזי בחיי הנישואין כמאמר חז"ל ועמלנו אלו הבנים, ומשימת החינוך היא בעבודת האדם בין אדם למקום בקיום התורה והמצוות וכן בין אדם לחברו בעבודה על המידות, ומשימה זו תלויה בשני חלקים ראשית. בדוגמה האישית שהוא הבסיס לחינוך נכון טוב ומוצלח וכאשר הילד רואה את הוריו כיצד נוהגים בקיום המצוות בברכות בתפילה ובערך לימוד התורה וכדומה מושפע מכך לחכות אותם, ואם ההיפך ההורים מזלזלים לא יתכן שיצליח לחנך את בניו הפוך ממעשיו, כמו כן אם בין בני הזוג מתנהגים בבית בכבוד הדדי ובעזרה אחד לשני ובויתור ובכל המידות טובות הדבר משפיע לטובה, ולזאת צריכים להרגיל עצמם מתחילת הנישואין בהנהגות טובות בבית בכדי שכאשר יזכו ליוצאי חלציהם כבר הבית מעוצב ובנוי בצורה נכונה לגדל ולחנך על ברכי התורה ברוח ישראל סבא, בהיות ולא יתכן שאחרי שנולדו הילדים יתחילו להרגיל עצמן כי בדרך כלל הרגלים ומנהגים ימשיך ויאבדו את כל החינוך, ושנית. לאחר שזכו לבניהם משימת החינוך היא מתחילת לידתם להרגילים בכל דבר של קדושה ומידה טובה ורק אז הדרך תהיה סלולה להרגלים טובים עדי הופכים לטבע שני, אולם כאשר נתבונן בהלכי הרוחות בזמננו רבים טועים ובפרט הדור הצעיר אשר חושבים שכאשר הילדים קטנים הנח להם לעשות ככל העולה על רוחם ובפרט בענייני התורה והמצוות התפילה והמידות אין עניין לחנוך את הילד אלא לתת לו שיבחר כחפצו היות וכאשר יגדל יבין את ערכי התורה והמצוות והתפילה והמידות ויקנה את זה מרצונו הטוב, ולזאת אנו עדים לתופעה שלא דואגים לקחת את ילדיהם לתפילה ונוהגים בסלחנות שהילד עייף וכן הברכות וכן נטילת ידיים וכדומה, מתוך אותה הבנה שאין להקפיד ואין להדריך הילדים בקטנותם, וכן כאשר רואים

שהילד משתולל שובר והורס או פוגע ומזיק או ח"ו מטנף את פיו במילים מכוערות וכדומה אינם מגיבים או מחפים על מעשיו, אולם טעות גדולה ביד החושבים ונוהגים כך כי בדיק הפוך, בקטנותם ניתן להחדיר בהן אהבת התורה והתפילה והמצוות ומידות טובות מתוך שהם קטנים ומתלהבים מכל דבר ובנקל ניתן להרגילן לכל דבר שבקדושה וכך הולכים וגדלים על אדני התורה והיראה והולכים ומתעלים יותר ויותר, אחרת אם מניחים אותם לעשות ככל העולה על רוחם מתרגלים לרע וכך גודלים, כי אדם עיר פרא יוולד כאשר נלמד מפרשתנו.

מחלוקת פרעה ומשה בהשקפת החינוך:

ובזה נבוא לביאור הדברים אשר כתבתי בעודי בחור בישיבה בערך שנת תשל"ה, שהנה כאשר נדיק בפרשה מתבאר כיצד הדבר אירע בתחילה באו משה ואהרן לפרעה וביקשו והתרו בו לשלח את בני ישראל ואם לא יביאו מכת הארבה, ופרעה לא שת ליבו אליהם וגירשם מלפניו, אולם הפעם התערבו שריו ועבדיו של פרעה ואמרו לו "הטרם תדע כי אבדה מצרים" ומדוע יהיו לנו למוקש "שלח את האנשים", והיינו שריו ועבדיו טענו כי יש סכנה גדולה למצרים ותראה כמה נהרגו וכמה נזקים נעשו ולכן איך אפשר לזלזל בבקשתם ולגרשם. כמובן שמסתמא התקיים דיון בין פרעה לשריו ועבדיו בדבר האם לשלוח את בני ישראל כבקשתם לשלושה ימים לעבוד את השם או לא, ונלע"ד שצריך לבאר מה התחולל בבית המלך ונקדים לומר שהיה הסכמה ברורה בין פרעה לשריו ועבדיו שאם כוונת בני ישראל לברוח ולא לחזור, ודאי לא משתלם לשלחם בשביל הסבל הזה כיון שהנזק שיהיה גדול מאוד שבעתיים מהצער והאובדן שיש כעת מאחר ונפסיד שישים ריבו עבדים בחינם שזה העוצמה הכלכלית של מצרים, אולם אם באמת כוונתם ללכת לעבוד את השם לשלושה ימים ולחזור ברור שכדאי לשלחם מאשר לסבול, זאת ועוד הייתה השקפת עולמם של פרעה שריו ועבדיו שלעבוד את השם דבר זה שייך רק לגדולים שמבינים ולא לקטנים, אולם למרות זאת היה ויכוח בין פרעה לעבדיו האם באמת כוונת בני ישראל ללכת להקריב לפני השם ולחזור או כוונתם במרמה ללכת ולברוח ולא לחזור. ולזה השיבו לו עבדיו והדגישו אדרבא בא נסה אולי לא כדברך ותשלח "את האנשים" מדוע נקטו בלשונם אנשים, היות ואנשים במקרא היינו החשובים שבהם כדי לעבוד ד' ותשאיר ערבון את כל בניהם ונשותיהם ובודאי לא יברחו, ולכן השתכנע פרעה לנסות, ולזאת השיבו את משה ואהרן לפרעה, וסתם דבריו בתשובתו שהוא מסכים לשלוח

בית: רח' שמאי 18 טל: 039096874 לשכה רח' שמאי 13, אלעד • טל: 03-9096601 • פקס: 03-9337941

tel: 972-3-9096784 • hom: 18 shamai st' fax: 972-39337941 • tel: 972-3-90966001 • 13 shamai st' elad 40800

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

כמ"ש למען תספר באזני בן ובן בן, וכל הנסים והנפלאות הכל בכדי להשריש לדורות הבאים את השגחת הקב"ה האמונה התורה והמצוות ובלעדי זה ח"ו עם ישראל כבר היה כלה במשך הגליות. **הראת לדעת** כי מחלוקת פרעה ועבדיו עם משה ואהרן בחינוך, שהשקפת פרעה שריו ועבדיו כהשקפת תרבות המערב שאין עבודת השם שייכת לנשים ולקטנים כי צריך לשחרר אותם לעשות כרצונם וכאשר יגדלו וישכילו יעבדו את השם, אולם השקפת משה ואהרן הפוך שעבודת השם מתחילה דווקא בקטנים שאם אין גדיים אין תישיש והדרך לחנך דווקא כאשר הילד עדיין קטן שמתרגל והולך וגודל על אדני התורה והיראה.

החלק הראשון הדוגמה האישית:

אחר הדברים האלה נבאר את **החלק הראשון** במשימת החינוך בבית שמתחיל מהדוגמה האישית שבלעדיה לא יתכן לחנך אלא אולי לאלק את הילד בכוח או מפחד, כי לא יתכן לדוגמה שיבקש מבנו לברך ברכת המזון יפה או יתר הברכות או תפילה או נטילת ידיים וכדומה בזמן שאחד ההורים נוהג אחרת ומזלזל, מאחר והשאלה מדוע להורה מותר ולילד יהיה אסור, וגם אם יעשה אינו אלא מפני הפחד ונחשב כאילוף שמחכה לרגע שיוכל להוריד את הפחד וישנה את דרכו ולא הופך לקניין בנפשו, ולזאת כל זוג שבונה ביתו מתחילת חיי הנישואין צריכים לחשוב יחד כיצד רוצים שהבית יראה על פי השקפת התורה וצריכים להרגיל עצמם לשמור ולהיזהר בקיום התורה והמצוות ולתת ערך עליון לתורה ולמצוות וכמו כן האוירה בבית חייבת להיות רגועה ונוחה ונעימה ובכבוד שבה הזוג מכשיר את ביתו לגדל ולחנך דור ישרים אשר יזכו.

כמבואר **במסכת סוכה דף נו** שהתינוק אומר את מה את מה שהוא שומע בבית: כמסופר על מרים בת בילגה שהמירה דתה והלכה ונישאה לאחד מחשובי המלכות ביוון, וכשנכנסו היוונים להיכל בימי מתתיהו בן יוחנן היתה מבעטת בילגה במזבח ואומרת לוקוס לוקוס זאב זאב עד מתי אתה מכלה ממנו של ישראל, ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק, וכששמעו זאת חכמים קנסו את בית אביה ואת כל משמרתה, שואלת הגמרא וכי מפני שהיא המירה את דתה יקנסו את בית אביה ואת כל משמרתה? ומשיבה כן משל הוא השגור בפי העם לומר **שותא דינוקא בשוקא או דאביה או דאימיה** כלומר מה שהתינוק אומר בשוק או ששמע מאביו או מאמו, ואף בילגה זו אילולא היתה שומעת מהוריה כך לא היתה אומרת כיוון שהילד מושפע מאוד מדברי ההורים בבית ומהניגון שבו נשמעים הדברים ומסדרי עדיפויות שיש להורים, לכן על ההורים מוטלת החובה להיות לו לדוגמה ולמופת.

הכרובים פעם כרביא ופעם מלאכי חבלה:

נמצא שהבית הוא הבית מדרש שבו גודל ומתחנך הילד והוא המשפיע הגדול על הצלחתו או כשלונו, והראיה לכך הקשה הרה"ג משה מרדכי ב"ר צבי חיים אפשטיין זצ"ל **ראש ישיבת סלבודקה בחברון בהקדמה לספרו לבוש מרדכי**. שמצאנו שני פירושים שונים למילה "כרובים", שבכרובי הארון פירשו חז"ל שהוא מלשון

ושאל מי ומי ההולכים, והוא כדי לבחון את כוונתם אם כהבנתו שכוונת בני ישראל היא לברוח, או באמת רק כוונתם לעבוד את השם ולחזור, וכאשר השיב משה בנעריו ובזקננו בבנינו ובבנותינו וכו' מזה הבינו פרעה שריו ועבדיו שכל כוונתם היא לברוח ובזה שכנע פרעה את שריו ועבדיו, ולכן אמר פרעה למשה לא כן לכו נא הגברים, כמ"ש רש"י כיון שרצונכם לעבוד ולזבוח אין זה שייך אלא לגברים לפי השקפת עולמם כי אותה אתם מבקשים, היינו היות וכל בקשתכם בפה הייתה לעבוד את השם ולזה אין צורך בנערים ונשים, ולכן כאשר לא הסכימו גירש אותם כיון שכבר הייתה הסכמה גם משרי ועבדי פרעה שכנראה כוונת בני ישראל לברוח ולא לעבוד את השם. **ויש להוסיף מה שכתב בקומץ המנחה** לבאר את **השקפת פרעה** עפ"י המדרש על מה שאמר פרעה מי ומי ההולכים, אמר להם פרעה עתידין אתם לומר מי ומי **מי יעלה בהר השם, ומי יקום במקום** קודשו נקי כפיים ובר לבב. והיינו כוונת פרעה שלענין עבודת השם הרי אתם בעצמכם אומרים מי מסוגל לעבוד השם דווקא מי שהוא יכול לעמוד בהר השם והוא נקי כפיים ובר לבב וכיצד רוצים אתם את הנערים טף ונשים, בודאי כל כוונתכם לברוח. ובדרך זו נבין גם הויכוח בהמשך הפרשה אחרי מכת ברד כתוב (כד) וַיִּקְרָא פְּרָעָה אֶל־מִשֶּׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה רַק צִאֲנְכֶם וּבְקִרְכֶם יֵצֵא גַם־טַפְכֶם יִלְךָ עִמָּכֶם: (כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אֶתָּה תֵתֵן בְּיָדִי זַבְחִים וְעֹלֹת וְעִשְׂיָנוּ לִיקְרָק אֶל־הֵינוּ: (כו) וְגַם־מִקְנֵנוּ יִלְךָ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂא פָרֶסָה בִּי מִמֶּנּוּ נֶחֱץ לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֶל־הֵינוּ וְנִגְחֵנוּ לֹא־נִדְעֵה מִה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה: (כח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ פְּרָעָה לֵךְ מַעֲלֵי הַשָּׁמַר לֵךְ אֶל־תִּסְף רְאֹת פְּנֵי בְּנֵי רְאֵתָךְ פְּנֵי תַמּוֹת: ועליו להבין אחרי שהחזיר את משה והסכים לבקשתו כיצד מגרשו? ועוד יותר הפעם הוסיף לגירוש התראה שאם יראה את פניו ימות מדוע? אולם הגם שפרעה אחרי מכת ברד הפנים את המסר של משה שדרך עבודת השם אצל ישראל היא בנערנו ולכן עדיין אולי יש סיכוי שכוונתם באמת לא לברוח ולכן אחרי מכת ברד הסכים שילכו כולם לעבוד את השם אבל ביקש להשאיר את הצאן בכדי שיהיה ערובה וביטחון שיחזרו, מה גם שלהבנת פרעה מספיק מעט מהצאן כי אין ספק שלא יקריבו את הכל בהיות וזה מקור פרנסם וכיון שכן תשאירו את רוב הצאן ותקחו מעט לקרובנות, אך משה השיב שלוקחים הכל וגם אתם תתנו לנו כי אין גבול וחשבון לעשות רצון השם, וכיון שכן הבין פרעה בטוח שהכוונה לברוח לכן התרה בו שאם יחזור ימות משא"כ בפעם הקודמת עדיין היה לו קצת ספק אולי הם דוברי אמת. **אולם השקפת משה רבנו** שדרכי התורה אדרבא ההפך מקדים בנערנו לזקננו "שאם אין גדיים אין תישיש" ועיקר ערובת עם ישראל הוא הדור הצעיר. ובכדי שישגדלו ויתחנכו בדרכי התורה מעודם קטנים צריך להראות להם עבודת השם וקיום המצוות ובוזה שרואים מתחנכים ונשרש הדבר בקרבם וממילא גודלים בדרכי התורה והיראה, אבל אם נחכה עד שישגדלו כבר יהיה מאוחר לחנכם בדרכי התורה ולכן מוכרחים בעבודת השם יחד עם הנוער הצעיר. ועיקר מצוות סיפור יציאת מצרים בליל פסח מתקיים בבנים

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

רביא, והיינו תינוק, שפני תינוק היו להם, ואילו בכרובי גן עדן עליהם נאמר (בראשית ג, כד) וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים וגו' פירש רש"י דהיינו מלאכי חבלה, והשאלה איך יתכן באותה מילה דבר והיפוכו? ומיישב שכוונת התורה ללמדנו שאותם כרובים המרמזים לתינוקות, יכולים להיות כמלאכים אשר פני תינוק להם ככרובי המשכן, ויכולים להיות מלאכי חבלה ככרובים בגן עדן. והדבר תלוי במקום שהם מונחים בזמן שהם נמצאים מעל ארון העדות בקדש הקדשים, שתולים בבית ה' בחצרות אלהינו יפריחו ועוד ינובון בשיבה ויקיימו את העולם בהבל פיהם, אבל אם ח"ו הם שרויים מחוץ לאהלה של תורה, יגדלו כבני בליעל, וכמלאכי חבלה יביאו אך חורבן ואבדון לעולם. נמצא שמקום גידולם הבית והנהגת ההורים קובע את גורלם וחינוכם הצלחתם וכישלונם.

מדוע בתחילה היו מלמדים דווקא בירושלים:

ואכן יסוד זה מבואר במסכת בבא בתרא דף כא ע"א בתחילה. התקינו שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש? כי מציון תצא תורה. וכתבו בעלי התוספות שם לבאר. וז"ל כי מציון תצא תורה. לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה עכ"ל. ללמדנו שהילד מושפע ממה שרואה ושוהה היסוד הראשון החינוך ואם בבית יראה דוגמה שלישית הוא הדבר הכי חזק שמשפיע על הילד לרעה, ומאידך הדוגמה החיובית היא העוצמה בחינוך והצלחתו של הילד.

הדוגמה האישית משדרת חינוך:

פעם בא יהודי אל האדמו"ר מקוצק וביקש ברכה עבור בנו שילמד, אמר לו האדמו"ר מקוצק אם אתה מבקש ברכה שבנך ילמד, חזקה על הברכה שגם הוא יבוא לבקש ברכה שבנו ילמד כי גם הוא לא ילמד, אם אתה תלמד ובנך יראה איך נראה בית יהודי אמיתי הוא ידע שכך צריך לעשות וגם הוא ילמד, אבל אם אתה רק תבקש ברכה שהוא ילמד והבן שלך רואה שאתה בא מהעבודה ומיד הולך לנוח או לקרוא עיתון ולא ללמוד הוא יעשה את אותו הדבר, ובזה יובן הפסוק ושננתם לבניך ודברתם בם [דברים ו ז] שהרי היה צריך להיות כתוב ודיברתם בם ואח"כ ושננתם לבניך? אלא שאם אתה רוצה לחנך בנך שישננו קודם כל עליך לתת להם דוגמה אישית ודברתם בם בשבתך ביתך ובלכתך וכו' וממילא יושפעו בנך.

מעשה עם הסטייפלר זצ"ל:

לפני שנים רבות שאלתי את הסטייפלר זצ"ל בעניין חינוך הבנים מה עלי לעשות בשולחן שבת בכדי לחנך את הילדים האם ללמוד איתם ספר מוסר או דבר אחר, והשיב לי כי החינוך והמוסר הכי גדול שיש הוא הדוגמה האישית שכאשר האדם משתדל להיות דוגמה באכילתו ובדיבורו ובברכתו הרי זה מוסר השכל שחודר עמוק אצל הילדים הרבה יותר מתוכחות מוסר שפעמים רבות הן פוגעות ומשיגים הפוך מהמטרה.

החלק השני חנוך לנער על פי דרכו:

החלק השני: במשימת החינוך הוא להרגיל את הילד משעת לידתו לעבודת השם, וכבר אמר שלמה המלך בחכמתו במשלי פרק כב (ו) חֲנֹךְ לְנֶעַר עַל־פִּי דַרְכּוֹ גַם כִּי

יִזְקֶיךָ לֹא־יִסּוּר מִמֶּנָּה: וכמבואר במדרש משלי (בומר) פרשה כב סימן ו: חנוך לנער על פי דרכו. ר' אליעזר אומר אם חנכת בנך עד שהוא נער בדברי תורה הוא מתגדל בהם והולך, שנאמר גם כי יזקין לא יסור ממנה ע"כ. וכתב (בספר חסידים, סימן י) וכל דבר שיתנהג האדם בקטנותו כשהי' גדול ויחפוץ לעזוב קשה תהי' עליו כמיתה ע"כ. וביאר המלבי"ם במשלי פכ"ב (ו) והוא שירגילו מנעוריו אל השלמות, אם בדעות, אם במעשים ובמדות, כי ההרגל שיורגל בנעוריו, יעשו בו חקוי עצום ורושם שמור בנפש לא יסור גם לעת זקנה. וכתב בספר בית אבא כי ר' ישראל מסלנט הבחין בנכדתו הפעוטה כי יש לה נטיה למידת הקמצנות, מיד החל לחנכה בעודה קטנה, נתן לה כסף או ממתיקים כדי שתחלקם לאחרים, כדי לשרש ממנה תכונה רעה.

דרכי החינוך לאור חז"ל מהגיל הקטן:

וכבר אמרו חז"ל במסכת סוכה דף מב ע"א תנו רבנן קטן היודע לנענע חייב בלולב, להתעטף חייב בציצית, לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין. יודע לדבר אביו לומדו תורה וקריאת שמע. תורה מאי היא? אמר רב המנונא תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. קריאת שמע מאי היא? פסוק ראשון ע"כ. חז"ל מלמדים אותנו שדרכי החינוך מתחיל מעודו תינוק כפי מה שהוא מסוגל לעשות והולך ומתקדם עם הברכה ומוסיף מצוות ומעשים טובים כפי התפתחות הברכה, ולכן מהרגע שמתחיל לדבר הדבר הראשון שצריך להרגיל את בנו הקטן באמירת פסוק של תורה וכך הולך ועולה עדי היותו לגדול. וכתב מרן הבן איש חי שנה ראשונה פרשת תולדות סעיף י. יזהר כל אדם לצוות את אשתו שתעשה כל יום נט"י לילדים הקטנים, אפילו שהם יונקי שדים, מפני שלפעמים פושטים ידם ונוגעים במאכלים ויטמאום שתשרה סטי"א על המאכל ההוא, וגם מנהג זה הוא סגולה טובה לקטנים כדי שיגדלו בטהרה ויהיו גדולי הקדש כנ"ז בחס"ל: עוד ראיתי שכתב סגולה להוריד צהבת בתשובות ונהגות כרך ב סימן תצ בשם הגאון וצדיק מרן רבי יעקב קניבסקי זצ"ל סגולה נפלאה שבכל בוקר יטלו ידים לתינוק ג"פ לסרוגין ויועיל.

ההרגל הופך לטבע וקניין:

וטעם הדבר כי החינוך תלוי בהרגל שמרגילים הקטן עדי הופכו לטבע שני כמו שכתב רבי שלמה אבן גבירול בספרו תיקון מידות הנפש בהקדמה ז"ל. חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה (משלי כ"ב, ו') וכבר אמר הפילוסוף אפלטון: "השכל מתנה, והמוסר קניין, וההרגל על כל דבר שלטון". ודע כי כל מדות האדם אשר תראה בו בימי הבחורות והזקנה, הם בימי הילדות והנעורות עכ"ל. וכ"כ הכלי יקר פרשת בחקותי לבאר הלשון בחוקתי תלכו מהו הלשון הליכה וכתב ז"ל ובעל כרחך תפרשו על הדבר שהאדם פועל בטבע כי מצד ההרגל נעשה הדבר לטבע שני, ולא יצדק זה כי אם בקובע חוקים ועתים לתורה והוא מרגיל עצמו לבוא לבית המדרש בעת ידוע עד שנעשה הדבר לטבע אצל הרגלים: וכ"כ בית יוסף או"ח סימן קיד ט בעניין מחלקות המהר"ם ור"פ אם מועיל להרגיל לשונו צ' פעמים לומר טל ומטר כעין שמצינו בנגיחת השור או לא

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

ומסיק להלכה שהרגל הופך לטבע. וכתב החפץ חיים באגרות ומאמרים סימן כה וז"ל וכל אב צריך לחנך את בנו בהדרגה בתורה ובמצוות בעודו בנעוריו, עד שיהי' לו המדות והמצוות הרגל כל כך עד שיהפכו לו לטבע שני. וכו' וכל מה שיתרשל האב כל דהוא בחינוך בנו, לא יחשוב שזהו הפסד וחסרון רק לאיזה זמן קצר, אלא החסרון ישאר לו לכל ימי חייו עכ"ל.

דברי רבינו בחיי

וכן כתב רבינו בחיי בפתיחה לפרשת שמות וז"ל ועיקר התוכחת הוא לנער, לפי שאין כלי שכלו שלמים, ועוד שיצר הרע קודם בו ליצר הטוב י"ג שנה, ואין כל מחשבתו והתבוננותו רק בתענוגי העולם והגוף, לפיכך בעודו נער וטבעו רך יצטרך לתוכחת שיהיה לו רסן להנהיגו ולהביאו בשעבוד היצר הטוב, וכו' שאם יניחוהו להרגיל טבעו בפעל ובהנהגה כאשר יגיע לזמן שלמות שכלו ילאה וישיב אחור הנהגתו. ואותה הנהגה הטובה היא אם רעה לא תפרד ממנו לעולם ע"כ. ומסופר על הסבא מקלם היה אומר כל זמן שיש לב אין שכל וכשיש שכל אין לב, כלומר בזמן שלילד אין מספיק שכל יש לו לב טהור ההורים תפקידם לנצל זאת ולהחדיר ללבו מידות טובות יראת שמים ודרך ארץ, אולם ברגע שהילד מקבל טיפה שכל הוא מאבד את התמימות והזוך גם הלב נאטם וכבר קשה יותר להשפיע, וכן גם על דרך השלילה אם ההורים מזניחים את הילד נותנים לו ללכת בדרכים עקלקלות בטענה שהוא עדיין קטן ולא מושפע, אזי זה שורש פורה ראש ולענה לכל מעשיו בעתיד גם כי יזקין לא יסור ממנה.

הבן דומה לנטיעה:

עוד כתב בפירוש רבינו יונה על אבות פרק א ועל ענין זה אמר דוד ע"ה [תהלים קמ"ד י"ב] אשר בנינו כנטעים מגדלים בנעוריהם. ר"ל כי הנטע בעודו קטן אדם יכול לגדלו להיות עץ ישר ולא יהיה עקום אך לאחר שגדל

מוסר השכל:

בעקומו, היותו קשה הוא מאד לתקן, וכן האדם בעודו קטן בקל הוא להיות בדרך טוב ולסור מן הרע, אבל אם הזקין ברשעו קשה בעיניו להניחה, כמו שכתוב [משלי כ"ב ו'] חנך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה וכתוב [דברים כ יט] כי האדם עץ השדה.

רבי יהושע אשרי יולדתו:

עוד מבואר בתנא בפרקי אבות ששיבח ריב"ז את תלמידו רבי יהושע בגלל החינוך מקטנותו, במסכת אבות פרק ב משנה ח חמשה תלמידים היו לרבן יוחנן בן זכאי ואלו הן רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי יהושע בן חנניה ורבי יוסי הכהן ורבי שמעון בן נתנאל ורבי אלעזר בן ערך, הוא היה מונה שבחן וכו' רבי יהושע אשרי יולדתו וכו'. וכתב בספר אור זרוע חלק ב - הלכות שבת סימן מח וז"ל וגם מחמת שבאים קטנים לביהכ"ס נכנסת יראת שמים בלבם כדתן יהושע בן חנניא אשרי יולדתו. ומפרש בירו' פ"ק דיבמו' משום שהי' אמו מוליכתו לביהמ"ד כדי שידבקו אזניו בד"ת והיינו דתן [יהושע] בן חנניא אשרי יולדתו. וכן מבאר ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק ב אשרי יולדתו - מאושר במדות טובות עד שכל העולם אומרים עליו אשרי מי שילדתו. ויש אומרים, על שם שהיא גרמה לו שיהא חכם, שהיתה מחזרת על כל בתי מדרשות שבעירה ואומרת להם בבקשה מכם בקשו רחמים על העובר הזה שבמעי שיהיה חכם, ומיום שנולד לא הוציאה ערשתו מבית המדרש כדי שלא יכנסו באזניו אלא דברי תורה:

דברי רבי יהודה החסיד:

ולזאת מזהיר בספר חסידים סימן רל"ח, קטן מוטל בעריסה לא ירננו לו שירים וזמירות של גוים כדי שלא יבכה ע"כ. הסבר הדבר היות וזה משפיע על נפש התינוק, ולכן ההפך צריך להשמיע לאוזני התינוק דברי קדושה ושירי קודש להשפיע לטובה.

עלה בידנו אחד מיסודות בניית הבית היהודי ברוח התורה ראשית חובת ההורים להרגיל עצמן הן בין אדם למקום ולהנהיג בבית שמירת המצוות קביעת עתים לתורה וצורת הברכות וקיום המצוות בכדי שיהיו דוגמה ליוצאי חלציהם, וכך הדבר בין אדם לחברו ההנהגה בין ההורים הכבוד ההדדי וצורת הדיבור והעזרה ההדדית הן יהיו לדוגמה וזה יסוד החינוך לשמש דוגמה כי לא יתכן לחנך את בניו בזמן שההורים עצמן נוהגים כך טול קורה מבין עיניך, ולזאת אם יזלזלו בטרם הילדים נולדו הדבר לא ישתנה גם לאחר שיוולדו וממילא תהיה התוצאה כשילון בחינוך, ושנית החינוך וההרגל מתחיל מהגיל הרך ביותר, ולצערנו עד כמה רבים טועים מהדור הצעיר אשר סללו לעצמם דרך חדשה לחשוב שדרכי החינוך מתחילים רק כאשר הילד גודל ומבין, ולזאת עוזבים את בניהם לא לבא להתפלל ולא לברך ברכת המזון או בכלל לא להקפיד על ברכות הנהנין וכן נטילת ידיים וכן בהתנהגותם מניחים להם להרוס ולשבור וללכלך ולהזיק ומרגיעים את עצמן שהם קטנים וכשיגדלו יבינו, אולם התורה וחכמנו לימדנו שזו טעות גדולה כי חנוך לנער דוקא בעודו נער הזמן לגדלו ולחנכו ולהרגילו, ורק אז גם כי יזקין לא יסור מהדרך, אבל אם ח"ו מניחים לילד לגדול כרצונו בקטנותו מאחר ואדם עיר פרא יולד הרי שיושרשו בו ההרגלים הגרועים ויושרשו בו לכל חייו כדברי ר"י החסיד ורבינו יונה, וכאגרת החפץ חיים שההפסד מהנהגה זו היא לכל החיים ומעוות שאינו יכול לתקן כי בננו כנטיעים שאפשר ליישר רק בעודו רך וקטן, והפלא הגדול שגם הורים אלו מבינים שבמה שנוגע לשמירת בריאותו וסכנתו מנזק חייבים לשמור על הקטן ולהזהירו ולהדריכו ולא אומרים הנח לו שילמד לבד ואם על נזקי הגוף כך ק"ו על נזקי הנשמה, ולזאת מורי ורבותי עלינו לתת את כל דעתנו על משימת החינוך כמובן בדרכי נועם ולא ביד קשה במיוחד בדורנו שנחלשו הלבבות ואין להם כוח סבל כדורות הקודמים, ולכן רק בדרכי נועם ככל שנשמש דוגמה חיובית וגם נחבב בעיניהם את התורה והמצוות על ידי פרסים וכדומה ההרגל הופך לטבע שני וזוכים שבנינו שתולים בבית השם ובחצרות אלוקינו יפריחו ויהיו לגדולי ישראל אמן ואמן.

בברכת שבת שלום ומבורך

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד